

LYHTY

Luovan työn tekijät ja yrittäjät

18.1.2011

EDUSKUNNAN SIVISTYSVALIOKUNNALLE

**Asia: Tuottava ja uudistuva Suomi – Digitaalinen agenda vuosille 2011–2020
Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle (VNS 10/2010 vp)**

Luovan työn tekijät ja yrittäjät (Lyhty) on laaja-alaisin kotimaisia taiteilijoita, tekijöitä ja sisällöntuotantoalaa edustava yhteenliittymä. Siinä on mukana 14 järjestöä: AV-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry, Forum Artis – valtakunnallisten taiteilijajärjestöjen yhteistyöjärjestö, Esittävi- en taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry, Kopiosto ry, Suomen elokuvatuottajien keskusliitto SEK ry, Sanasto ry, Suomen elokuvatoimistojen liitto SEL ry, Suomen Musiikkikustantajat ry, Suomen Muusikkojen Liitto ry, Suomen peliohjelmisto ja multime- diatallenneyhdistys FIGMA ry, Musiikkituottajat – IFPI Finland ry, Säveltäjain Tekijänoikeustoi- misto Teosto ry, Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry sekä Visuaalisen alan taiteilijoi- den tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry.

Kiitämme mahdollisuudesta esittää näkemyksiämme selonteosta. Tarkastelemme sitä seuraavassa lähinnä tekijänoikeuksia ja suomalaista sisältötuotantoa koskevilta osin.

Yleistä

Sisältötuotannon toimintaedellytykset turvattava. Pidämme valtioneuvoston selontekoa tärkeänä kannanottona sekä suomalaista tietoyhteiskuntaa koskeviin odotuksiin että Suomen tavoit- teisiin EU:n sisämarkkinoilla. Monissa kohdin on nähtävissä, että suomalaisten laadukkaiden sisäl- töpalvelujen ajatellaan – ja edellytetään – olevan yksi niistä tulevaisuuden vahvuuksista, joihin tu- keutuen Suomi luo elinvoimaisen ja tuottavan aineettomien tuotteiden ja palvelujen kotimarkki- nan ja ottaa myös paikkansa sisämarkkinoilla. Tämä on tunnistettu mm. kohdassa 17, jonka mu- kaan ”suomalainen sisällöntuotanto kohtaa uudessa toimintaympäristössä entistä ankarampaa kil- pailua suurempien kielialueiden tuottamasta tarjonnasta. Kovenemaan kilpailuun vastaaminen edel- lyttää, että kotimaisen sisällöntuotannon toimintaedellytykset turvataan ja alan toimijat tekevät yh- teistyötä.” On syytä tiedostaa, että sanotut edellytykset koskevat myös luovien alojen alkutuotan- toa, ts. yksittäisten tekijöiden, taiteilijoiden ja luovan alan yritysten asemaa, ei pelkästään sisältöjen jalostus- ja jakeluportaan toimijoita. Luova työ on viime kädessä yksilöiden toimintaa, jonka tu- loksellisuuden kannalta kannustavuus on ratkaisevassa asemassa.

Sivistysvaliokunnan aiemmat linjaukset vahvasti huomioon. Sivistysvaliokunta on käsitellyt joitakin selonteossa mainittuja kysymyksiä jo aiemmissa lausunnoissaan. Valiokunta on ottanut kantaa EU:n digitaaliseen agendaan 6.10.2010 (SiVL 12/2010 vp — E 54/2010 vp) ja 11.1.2011 valtioneuvoston selontekoon kulttuurin tulevaisuudesta (SiVM 11/2010 vp).

Koska selonteon luku 11 on EU:n digitaalisen agendan kommentointia, valiokunnan on aiheellista nostaa esille EU:n digitaalista agenda koskevan lausuntonsa avainkohdat tässä yhteydessä.

Kulttuurin tulevaisuus-selontekoa koskevassa mietinnössä valiokunta toteaa, että kulttuurilla on tärkeä rooli luovien ajatusten ja innovaatioiden tekemisessä ja niiden varaan rakentuvan yritystoiminnan vahvistamisessa ja kulttuuriteollisuuspolitiikalla on läheinen yhteys yleiseen elinkeino- ja työllisyyspolitiikkaan. Mietinnön mukaan luoviin aloihin sisältyy paljon myös laajempaa kansantaloudellista potentiaalia. Sivistysvaliokunta korostaa, että ”vahva tekijänoikeussuoja on edellytys sille, että laadukkaita ja monipuolisia sisältötuotteita ja -palveluja on kansalaisten saatavissa ja tekijänoikeussuoja mahdollistaa työtä sisältöjen tekijöille, jatkojalostajille ja jakelijoille”. On tärkeää pitää mielessä sivistysvaliokunnan esittämät näkökohdat, kun arvioidaan Digitaalinen agenda -selonteossa esitettyjä kantoja tekijänoikeuskysymyksiin. Esimerkiksi kohdan 296 mukaan ”nopeasti muuttuvassa digitaalisessa toimintaympäristössä tekijänoikeudet on saatava nopeasti ja joustavasti käyttöön, jotta *yritykset* voivat jalostaa uusia palveluja ja sisältöjä digitaalisiin jakelukanaviin”. Tekijänoikeus ei ole ainoastaan jalostus- ja jakeluyhtiöiden oikeutta vaan myös ja lähtökohtaisesti luovan työn arvoketjun alkupään, tekijöiden ja taiteilijoiden oikeutta. On pidettävä huoli siitä, ettei tietoyhteiskunnan tekijänoikeuspolitiikan päämääräksi muodostu oikeuksien siirtäminen kohti arvoketjun loppupäätä niitä hyödyntäville yrityksille.

Oikea tavoite on järjestelmän tasapaino. Tekijänoikeussuoja ja tekijänoikeuksien hallinta ovat luovan työn tekijöiden ja luovan alan yrittäjien elinkeinotoiminnan ja sen kannustavuuden keskeinen elementti. Oikeuksien heikennyksiä tai pakkosiirtoja ei tule tavoitella väitettyjen tietoyhteiskuntapäämäärien verukkeella. Vastuullinen tietoyhteiskuntapolitiikka pyrkii kannustamaan luovan työn tekijöitä turvaamalla heille vahvan tekijänoikeussuojan ja sopimusvapauden. Näin päästään tavoiteltuihin päämääriin: elinvoimaiseen, laadukkaaseen ja kilpailukykyiseen suomalaiseen kulttuuri- ja sisältötuotantoon.

Esitämme seuraavassa muutamia yksityiskohtaisempia kannanottoja selonteossa esiintuotuihin teemoihin.

Yksityiskohtaiset kannanotot

1. Sähköisen viestinnän tekijänoikeussäätely

Digitaalisen strategian yksiselitteiseksi tavoitteeksi on asetettu *sähköiseen viestintään* liittyvän tekijänoikeussäätelyn uudistaminen (kohta 303). Tätä edeltävissä perusteluissa (kohdat 294–300) ei ole esitetty minkäänlaisia perusteluja sille, miksi tällaista erityislainsäädäntöä tarvittaisiin ja millaisia ongelmia se ratkaisisi. Voimassa oleva tekijänoikeuslaki on teknologianeutraali, ja se soveltuu yhtä lailla sähköiseen kuin muunkinlaiseen viestintään. Tekijänoikeus sopeutuu ja muokkautuu uusiin teknologioihin ja markkinoihin sopimustoiminnan kautta. Juuri tämä tekee laista joustavan ja kestävän. Digitaalisessa strategiassa esitetty päämäärä tarkoittaisi käytännössä *ei-teknologianeutraalin* tekijänoikeussäätelyn tavoittelua.

Emme kannata tällaista tavoitetta. Erilliselle sähköisen viestinnän tekijänoikeuslaille ei muutenkaan ole olemassa mitään perusteita.

2. Luvattomaan verkkojakeluun on puututtava tehokkaasti

Kohdassa 203 viitataan eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen (HE 235/2010 vp), jonka tavoitteena on vahvistaa ja monipuolistaa luovien sisältöjen luvattoman verkkojakelun vähentämiseen tähtäviä keinoja.

Luvattoman verkkojakelun vähentäminen tulisi olla mukana myös toimenpide-esityksissä. Internet-piratismi on suurin yksittäinen uhka sisältöaloudelle ja kulttuurille. Sekä suomalaisen yhteiskunnan että yksittäisten etutahojen on otettava oma vastuunsa laittoman Internet-jakelun vähentämisestä.

Katsomme, ettei eduskunnalle annetussa hallituksen esityksessä ehdotettu varoituskirjemalli ole riittävän tehokas Internet-piratismiin merkittäväksi vähentämiseksi. Sitä tulisi täydentää niin, että luvattomasta aineistojen jakelusta epäillyille lähetetyt varoitukset rekisteröitäisiin, jotta toistuvien oikeudenloukkauksiin voitaisiin puuttua. Oikeudenhaltijat voisivat jo nyt voimassa olevien tekijänoikeuslain säännösten perusteella hakea tuomioistuinteitse tiedon siitä, kuka liittymänhaltija ei ole saamistaan useista varoituksista huolimatta korjannut tilannetta. Teleyritys luovuttaisi nämä tiedot vain siinä tapauksessa, että tuomioistuimen päätös sitä edellyttää.

Rekisteröintivelvoite tulee asettaa ensisijaisesti teleyrityksille. Mikäli tämä ei olisi mahdollista, esimerkiksi Viestintävirastolla voisi olla välittävä rooli ilmoitusten rekisteröinnissä ja tiedon välittäjänä.

3. Hyvitysmaksujärjestelmä on uudistettava

Kohdassa 201 esitetään, että hyvitysmaksujärjestelmän uusimista tulee avoimesti pohtia. Olemme tästä samaa mieltä. Suomessa hyvitysmaksukertymä on romahtanut kahdessa vuodessa puoleen normaalitasostaan, vaikkei yksityisen kopioinnin vähenemisestä ole mitään merkkejä. Ensisijainen syy tähän on se, ettei hyvitysmaksun piiriin ole otettu niitä uusia tallennusvälineitä, joille yksityinen kopiointi on nopeaa vauhtia siirtynyt.

Katsomme, että Suomen valtio on laiminlyönyt sekä lainsäädännön että toimeenpanon tasolla tietoyhteiskuntadirektiivin (2001729/EY) 5 artiklan 2 b kohdan mukaisen velvoitteen, jonka mukaan yksityinen kopiointi ”mille tahansa välineelle” on kompensoitava oikeudenhaltijoille hyvitysmaksuilla. Tuore EY-tuomioistuimen ratkaisu (ns. Padawan-päätös) korostaa, ettei merkitystä ole sillä, kopioidaanko laitteilla suojattuja sisältöjä. Ratkaisevaa on se, onko välineessä kopiointiominaisuus ja onko se saatettu kuluttajien saataville.

Toivomme valiokunnan toteavan, että Suomessa tulee pikaisesti ryhtyä lainsäädäntötoimiin, jolla direktiivin vastainen tila korjataan ja hyvitysmaksukertymä palautetaan oikealle ja kopioitavien aineistojen oikeudenhaltijoiden kannalta oikeudenmukaiselle tasolle.

4. Tekijänoikeustietämystä on lisättävä

Kohdan 199 mukaan ”tekijänoikeuksien tuntemus, taito hyödyntää niitä ja muu tekijänoikeudellinen osaaminen ovat entistä merkittävämpiä kilpailutekijöitä ja kansalaistaitoja”. Jaamme tämän näkemyksen. Kohdassa 156 todetaan, että ”nuorten tapa oppia on osin erilainen kuin vanhemmillä ikäluokilla. Visuaalisuus, monimediaalisuus, yhteistyö ja jakamisen kulttuuri ovat nuorille luontaisia toimintatapoja. Hyvän opetuksen tehtävä on ohjata tätä toimintaa myös oppimista tukevaan suuntaan.”

Eriasteisissa oppilaitoksissa on mielestämme panostettava voimakkaasti tekijänoikeusasioiden opetukseen. On hyödynnettävä digitaalisten oppimisympäristöjen vahvuuksia ja lähestyttävä nuoria heille parhaiten sopivin tavoin. Opetuksessa tulee painottaa oikeiden toimintatapojen omaksumista esimerkiksi sosiaalisen median palveluissa ja valistaa erityisesti Internet-piratismiin haitallisuudesta. On myös selostettava oppilaille ja opiskelijoille heidän omia oikeuksiaan suojattujen aineistojen tekijöinä.

5. EU:n laajuista tekijänoikeuslainsäädäntöä ei tarvita

Kohdassa 211 esitetään, että Suomi kannattaa pyrkimistä EU:n laajuiseen tekijänoikeusjärjestelmän luomiseen. Emme pidä tällaista päämäärää oikeana eikä perusteltuna. Unionin tekijänoikeus on harmonisoitu seitsemällä direktiivillä, jotka kattavat käytännössä kaikki ne tilanteet, joissa tekijänoikeuksilla on taloudellista ja käytännöllistä merkitystä. Jäsenmaiden tekijänoikeuslainsäädäntö on saatettu pääosin vastaamaan tekijänoikeusdirektiivien vaatimaa minimisuoja. Sisämarkkinakehitys

tai muutkaan syyt eivät edellytä olemassa olevien tekijänoikeuslakien harmonisointia nykyistä enempiä EU-tasolla, vaan tulee nykyisen käytännön mukaisesti tehdä tarpeen mukaan direktiivejä rajatuista teemoista.

6. Monikanavajakelu-kysymykset sovittavissa markkinoilla

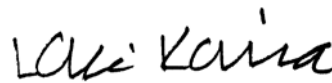
Kohdassa 204 nostetaan esille monikanavajakelu. Siinä viitataan Monikanavajakelun jatkoselvitykseen (OPM-julkaisu 2009:20), jonka mukaan kansallisella lainsäädännöllä olisi vain rajoitetut mahdollisuudet vaikuttaa asiaan. Samaa linjaa edusti myös LVM:n asettama mobiilitelevisio-työryhmä, joka syyskuussa 2009 totesi mobiili-tv-toiminnan käynnistymisen riippuvan markkinoista, kuluttajakysynnästä ja teknologisista edellytyksistä kuten päätelaitteista. Olisi tarpeetonta ja markkinoiden toiminnalle haitallista herättää ns. monikanavajakeluun liittyvä lainsäädäntökeskustelu uudelleen henkiin. Nykyinen tekijänoikeuslaki mahdollistaa oikeuksien ostamisen niin yksin kuin monikanavajakeluunkin aivan osapuolten tarpeiden mukaisesti. Kun lainsäädäntötila on stabiili, markkinat toimivat ja sopimuksia syntyy. Toimiva sopimusmekanismi häiriintyisi sen sijaan vakavasti, jos olisi odotettavissa, että lakia lähdetään muuttamaan mahdollisesti yhtä osapuolta suosivaksi. Toivomme, että valiokunta omilla kannanotoillaan varmistaa, ettei tällaisiin keskusteluihin palata.

Helsingissä, 18 päivänä tammikuuta 2011

Luovan työn tekijät ja yrittäjät LYHTY

Ahti Vänttinen
puheenjohtaja

Lauri Kaira
projektinjohtaja